

Ulla Majlund

FJERNE STEMME

Scener fra 1950erne og
1960erne

Ulla Majlund

FJERNE STEMME

Scener fra 1950erne og 1960erne

Forlaget Lille Karlsmose

Af samme forfatter:

Døtrene. Tolv uens noveller 2013

Øens tid. Roman 2013

Indholdsfortegnelse

Al jordens herlighed.....	6
Sammensatte stole og hviskende stemmer.....	8
Nanna Karlsmose, født Nielsen.	11
Løkken.....	22
Doktor Hansen og Nete.	26
Nina og Mette og Mettes mor.	27
Hvad kommer først i verden? Nina og Maja.....	29
Firkløveret. Mette, Marie, Maja og Nina.	33
Rundkredsen	38
Ninas vilje	39
Fødsel eller død	41
Fine damer	44
Guds blinde øje	45
Naturlig grund	51
Doktor Hansen og Nina	53
De egenartede	54
Fru Astrid Bach	60
En film i fjernsynet.....	69
West Side Story.....	71
Arbejde, fritid og fest.....	73

Hvis krigen kommer	80
JFK og Min elskede er en rose	84
Maleren	86
Verden er så stor så stor	91
Valdemarslund.....	95
I København	97
Digteren.....	100
Og så videre	106
Dagens skum	109
Pengene i støvlerne	120
Mette i New Zealand	126
But The Times They Are A-Changing	132
Egebæk.....	141

Al jordens herlighed.

- Hendes mand elsker hende ikke mere, forklarede Nina
- Så kan man godt forstå, at hun bliver forelsket i en anden, sagde Mette
- Ja, det synes jeg også.
- Ja, så har hun lov til det.
- Og det er ægte kærlighed.
- "*Herfra til evigheden.*" Det lyder godt, sagde Mette.
- Der er også "*Fjerne horisonter.*" Mette og Nina så ud mod horisonten.
- Ja. "*Fjerne horisonter.*" Det lyder også godt.

Nina hev et strå op. Lidt sand løb tilbage i hullet. Hun tog en håndfuld og lod det glide mellem fingrene ned på skoens hvide lærred.

Nina og Mette sad på byens strand, som lå med stejlepladsen op mod vejen og havnen lige ved siden af mod nord. Vandet var denne tirsdag blågråt. Høje gråhvide cirruskyer lå hen over himlen, men endnu var der områder deroppe med blå og sigtbarheden var fin. De stirrede ud over sundet. I sommerbrisen for korte småbølger hen over havoverfladen. Et par sejlbåde gled af sted derude. Et større skib kom til syne. Endnu et. Oppe fra stejlepladsen bag dem hørtes sagte stemmer. En lugt af våd tang og frisk fisk henne fra havnen skyllede i et kort nu henover stedet, hvor de sad, og forsvandt så i det blå. Stemmerne fra stejlepladsen stilnede, til gengæld lød der råb og motorstøjovre fra havnen. De tegnede mønstre i sandet. Kiggede så atter ud på vandet. Bølgerne var blevet en anelse mere krappe. En hund gøede og blev talt til rette. Himlen havde ingen blå åbninger mere. Skyerne dækkede den, luften blev mørkeblå og sandet gråt, som var et vandrende tryk på vej over vand og land. De kiggede op. Så kiggede de på hinanden, trak på skulderen og blev siddende. Nina viskede sine mønstre ud. Mette gjorde det samme. Et par måger skreg højt ude over sundet. Hunden begyndte atter at gø, men holdt inde kort efter. Mette tegnede igen i sandet. Med et skiftede vejret som ved et trylleslag. Solen brød pludselig igennem og fik skyerne til at vige. Skydækket opgav helt og forsvandt et øjeblik efter. Trykket var vandret forbi uden at slå ned. Vandfarven skiftede til blågrøn, luften blev lys og sandet gulligt.

- Der er også "*Al jordens herlighed,*" sagde Nina.
- "*Al jordens herlighed!*" Åh!
- Og "*Alt dette og himlen med,*" fortsatte hun lidt efter.

- Det er ligesom....
- Det HELE, sagde Nina, idet hun lagde elastiknederdelen ned om knæene og strammede til, så knæskallernes omrids så gennem stoffet.

Et skib kom til syne længst ude.

- Der er også "*Øst for paradys,*" sagde Mette.
- Ja, det lyder også godt.
- Og "*Driver dug, falder regn,*" fortsatte Mette.
- Ja, og der er også "*Og bag dem synger skovene.*"
- "*Og bag dem synger skovene,*" gentog Mette.

De sad lidt i tavshed.

- Vil du med hjem og se mit nye calypso-lys? Nina så hen på Mette.
- Det kan vi godt.
- Så kan vi også få en franskbrødsmad, sagde Nina.

De rejste sig, børstede sig fri for sand og bevægede sig arm i arm op mod vejen.

Inden de drejede af, sendte Nina et kærligt blik ud over havet.

- Så var det altså ikke *ægte* kærlighed, det med hendes mand?
- Nej, svarede Nina
- Har du lavet blækregning, spurgte hun lidt efter.

Sammensatte stole og hviskende stemmer.

Det skete ikke så sjældent, at Nanna og Gunnar Karlsmose med deres to døtre Nete og Nina var på besøg hos Nannas forældre i Kimmelev, hvor Ane-Kirstine og Lars Nielsen, efter at de var nået til aldersrenten, havde købt et lille, rødt murstenshus. Haven havde Lars Nielsen ordnet med mindre indhegnede bede. Nogle med grøntsager, kartofler, kål og bær, andre og færre med stauder og sommerblomster. Havens gange, nogle snorlige, andre buede, var fint revet. Brændet var omhyggeligt stablet. I udhuset havde han sit værksted, hvor værktøjet hang på bestemte pladser på en stor plade opsat på væggen. Han lavede stylder og dukkevogne med gartrisser som hjul til børnebørnene. I øvrigt reparerede han alt, lige fra træsko til stoleben, der var brækket. Et lille hus ved siden af udgjorde "dasset." Der var ikke toilet inden døre, så Ane-Kirstine havde sin natpotte. Lars var så godt som altid i sit værksted, som skiftevis blev kaldt skuret og udhuset. Når han ikke var der, var han i haven, og når han ikke var der, sad han i sin kurvestol ved spisebordet i stuen og hørte pressens radioavis. Hedtoft regeringen måtte gå til fordel for en venstre-konservativ regering, hørte han. Det var Lars ikke glad for. Koreakrigen brød ud, "Jutlandia" sejlede derover. Det skulle være hospitalsskib. Så kom der bunden opsparring og et stykke tid efter også børnelammelsesepidemi. Børn måtte ikke længere soppe. Året efter kunne prinsesse Margrethe blive dronning af Danmark, når kongen engang døde. Lars hørte det hele, mens han spise fem halve stykker smørrebrød, som Ane-Kirstine havde smurt. Lars tog sit lommeur med den lange kæde op fra vestelommen og trak det op.

Hedtoft kom til igen, ganske vist i en mindretalsregering, men alligevel. Så døde Stalin og Sovjet blev befriet for ham.

Ane-Kirstine og Lars kaldte hinanden mor og far. Det gjorde Nanna og Gunnar Karlsmose også, når de omtalte hinanden for børnene: Spørg far, spørg mor, hvor er mor? Sig til far, at der er mad. Når de tiltalte hinanden brugte de fornavnene. Nanna. Gunnar.

Inde i det lille hus rådede Ane-Kirstine, altid iført en kittel med små hvide prikker på mørkeblå bund og for det meste et forklæde uden på kitlen. Hun var ferm med ringene på køkkenets store brændekomfur. Ingen kunne som hun tage ringe af og lægge ringe på med ildtangen. Det var bare et snuptag, så var de af eller på, som de nu skulle. Nina så beundrende til. Når en kedel vand havde kogt, blev den stillet på

kakkelovnen i stuen, så der altid var varmt vand. Hun bagte store, halvkugleformede sigtebrød og skar skiver af det ved at holde brødet ind mod maven og skære med sin lange kniv udefra og ind. Det kunne se livsfarligt ud, men det var det ikke, når det var Ane-Kirstine, der skar. Andre, især børn, måtte aldrig skære på den måde. Huset havde tre værelser. Spisestuen, hvor al aktivitet foregik. Her var bord, stole, divan, dækketøjsskab, en lille reol. Der var den lille-bitte stue med et par stole og et sofabord og hvor der kun blev fyret i kakkelovnen, når der var mange familiemedlemmer på besøg. Det tredje værelse var soveværelset. Der stod foruden dobbeltsengen og klædeskabet et toiletbord med et trefløjet spejl. Det mest luksuriøse møbel i huset, købt sammen med dobbeltsengen og i samme stil som den. Soveværelset var uden kakkelovn og altid køligt.

Når der var overnattende familie på besøg blev alle rum taget i brug. Selv loftet. Loftet var bare et opmagasineringsrum, hvor der kun i midten var højt nok til at stå oprejst. For at komme derop, skulle man kravle op ad en smal og stejl trappe. Deroppe stod to feltsenge, og der sov Gunnar og den ældste datter Nete. Hvis det var koldt blev der lagt varme mursten ned i benenden på hver feltseng. Nanna sov i dobbeltsengen sammen med sin mor. Lars sov på divanen i spisestuen, for han snorkede, sagde Ane-Kirstine, og Nina sov på to stole sat sammen inde i den lille-bitte stue:

- Det er vist de to bedste stole til det, sagde Nanna
- Det går vist, sagde Ane-Kirstine
- Vi lægger et tæppe henover begge
- Ja. Er det mon nok med det?
- Det tror jeg. Hvis vi folder det sammen.
- Det tror jeg også
- Hun vejer jo ikke alverden
- Nej
- Og så lagen over, så hun ikke ligger på det bare tæppe.
- Hvis vi så har hovedpuden i den her ende
- Ja, jeg tror, der skal en sofapude under, så hun ikke ligger nedad med hovedet. Sædet skråner nedad ved ryglænet.
- Ja, vi tager en sofapude.

Moderen og mormoderen lagde tæppe, lagen, sofapude og hovedpude på de to klubstole, som de havde stillet sammen. Så sagde de til Nina, at hun skulle kravle op og lægge sig. De lagde et vattæppe over hende. Derefter blev stemmerne hviskende:

- Mon hun kan ligge sådan?
- Hun falder vel ikke ud?
- Nej, hun falder vel ikke ud?
- Hun skulle nødig falde ud.
- Nej
- Der er jo mellemrum mellem armlænet og sædet. Kan hun falde ud igennem der?
- Det gør ikke så meget nede ved benene.

Der blev en pause.

- Hvis nu vi tager to spisebordsstole og sætter for.

- Ja

Nanna og Ane-Kirstine gik ud for kort efter at komme tilbage med to stole. De stillede en spisebordsstol i hver side af den stol, hvor overkroppen lå.

- Nu kan hun da ikke falde ud.
- Nej, det skulle være mærkeligt
- Mon ikke det går?
- Jo, mon ikke det går?
- Det tror jeg
- Det tror jeg også
- Jamen skal vi så gå ind.
- Ja.
- Sov godt, Nina
- Sov godt, Nina

Nanna Karlsmose, født Nielsen.

Ingen gamle eller svage i familien blev glemt af Nanna Karlsmose. Hun sørgede for besøg, en blomst, en hjemmebagt kage, et brev, et fødselsdagskort. Hendes hjem og børn blev passet, tøjet vasket, maden var på bordet klokken atten. Hun gik gerne længere for at købe leverpostej hos den slagter, der var 10 øre billigere. Intet papir eller pap gik til spilde, det kunne bruges til huskesedler, hun sad og klippede havregrynsæsker op, så hun kunne få passende papstykker ud af siderne.

Julepapiret blev brugt igen jul efter jul, hvor Nanna hvert år fik "Kvindens hvem hvad hvor" og Gunnar fik "Blæksprutten." Det blev Ninas rare beskæftigelse juleaften at gemme de store stykker af det pæne julepapir, glatte det ud, folde det pænt sammen og lægge det ned i en papkasse, som resten af året stod ved siden af papkassen med juletræsdynt. Ganske lidt julepapir var for småt eller for krøllet til at gemmes. Kun de lange bånd blev gemt, viklet op på fire fingre og snurret fast om sig selv. Nanna lappede, stoppede og sparede, så i sidste ende alt, som skulle være der, var der.

Gunnar Karlsmose sagde engang, at hun var som en løvinde, når det gjaldt børnene. Hun beskyttede dem. Ikke at der var noget særligt at beskytte dem for, højst lidt skænd. På trods af "løvinden" tyede hun ind imellem til ordene om, at man bare skulle vente og se, hvad far ville sige, når han kom hjem. Når Gunnar så kom hjem, sagde han et eller andet, som både skulle tilfredsstille Nanna, børnene og hans egen ulyst til at være bussemand.

Det var meget sjældent, at Nanna gik amok eller bare ikke orkede. Derfor var det ekstra mærkeligt og uhyggeligt, når hun gjorde det. Hun lagde en dag Nete og Nina ind på dobbeltsengen og kastede dynerne over dem. Søstrene havde drillet hinanden og klaget over hinanden, og så var det blevet for meget. Nanna slog med begge arme og hænder oven på dynerne. Pigerne hvinede.

Nina gik en fastelavnsmandag ud på gaden. Det havde været frostvejr, nu var der en smule tøj i luften. Den hvide sne lå i driver og et sted længere udefra kom en lyd som af is, der knækker på en sø. Lange knæk, knæk lød i luften. Hårdt og sprødt på én gang.

Nina gik ind i bebyggelsens købmandsforretning.

- Du gode Gud, sagde købmandskonen, har du fået røde hunde. Hvor ser du ud!

- Nej, det er da læbestift, sagde Nina som forklaring på de røde pletter i ansigtet.
- Hvad skal du forestille at være?
- Noget.
- Har din mor set dig.
- Nej, hun orkede ikke at stå op, sagde hun.

Hjemmefra havde Nanna lært at reparere, være renlig og se ordentlig ud. Da hun gik i skole udbrød der luseplage. Hun så, hvordan lusene faldt ned på bordet fra sidekammeratens hår. Nannas mor, Ane-Kirstine, vaskede og kæmmede. Vaskede og kæmmede og så håret efter hver dag. Nanna Nielsen fik ikke lus.

Jo, Nanna fik pengene til at strække. Men hun drømte bestandig om at have sine egne penge. Hendes ungdomsdrømme gik ud på at blive læge eller sygeplejerske og rejse ud i verden, og i hvert fald til Grønland, for at arbejde. Efter skolen, hvor hun var en mønsterelev, havde den smukkeste håndskrift, var dygtig, lærenem, stille og rolig, kom hun ud at tjene. Hun begyndte senere som elev på sygeplejerskeuddannelsen, mødte Gunnar, blev gift og fik børn i stedet for. Nete og Nina skulle sørge for at få en uddannelse, laborant, kontor, sygeplejerske, sagde Nanna. De skulle aldrig gifte sig og få børn, sagde hun. De skulle tjene deres egne penge. Alligevel skulle de giftes, lod det til, når de så hende rørt til tårer ved bryllupper i familien. Det var ikke sådan at finde ud af, for Nanna ville jo heller aldrig undvære sine børn, når først hun havde fået dem, sagde hun.

Man kunne sige, at Nanna ofrede sig for sine børn, og tit var det synd for hende, hvordan skulle hun blive glad?

- Der er kommet en pakke fra Daells Varehus, sagde Nanna en dag. Hvad kan det være? Jeg har ikke bestilt noget.

- Pak den op, sagde Nina

Det var en kjole. De havde set den i kataloget. Nina havde lagt mærke til, at moderen havde sagt, at den kjole var pæn. Hun havde strøget henover billedet med pegefingeren. Nina havde bestilt den til moderen og ville betale med sine sammensparede ugepenge. Den kostede seksten kroner.

- Har du bestilt den til mig?

- Ja. Du sagde, at den var pæn.

- Jamen det skulle du da ikke gøre.

- Jo.

- Nej, nu sender vi den tilbage igen.

Det gjorde moderen. Og Nina kom ikke af med sine seksten kroner, hvad hun ikke var ganske ked af.

Nanna Karlsmose, født Nielsen, var nærmest smuk med sit mørke hår, blå øjne og kønne, hvide smil. Det var ikke nogen prangende skønhed, men sådan en stille en, som hun på ingen måde stillede til skue. Der var noget genert og tilbageholdende over hendes væsen, hun råbte ikke højt om, hvad hun ville og ikke ville. Det blev aldrig udtalt, men det lå i luften om hende. Ind imellem kunne hun dog ad mange omveje og i begyndelsen helt i en anden retning næsten få sagt, hvad hun ønskede. Det var noget besværligt, men familien vænnede sig til for det meste at forstå det uudtalte og for det meste at rette sig derefter.

En af Nannas største bekymringer var, hvad folk ville sige, ja, ikke nok med hvad de ville sige, men hvad de ville tænke.

- Hvad vil folk ikke sige.

- Hvad vil folk ikke tænke.

Til en forældreoverhøring i de mindre klasser i en tid, hvor Nina gik og sagde, at hun ville være lærerinde, når hun blev stor, og hvor familien havde husmor afløser, fordi Niels Karlsmose var blevet født, havde Nina sneget sig til at have et par røde ballerinas på. For en gang skyld havde Nanna overset Ninas sko, fordi hun selv var så optaget af at se ordentlig ud og blive færdig til tiden. Lærere var autoriteter. Skoleinspektører endnu større autoriteter. Læger, tandlæger, sundhedsplejersker, oversygeplejersker, sygekassebestyrere og en hel række andre mennesker var myndigheder, som man blev nervøs i nærheden af, og som man aldrig ville ulejliges, med mindre det var livsnødvendigt (undtagelsen var doktor Hansen), og som man i hvert tilfælde ikke ville komme blot et minut for sent til et møde med. Nanna var denne morgen inden forældreoverhøringen så febrilsk, at hun gik fra det ene til det andet, skældte lidt ud, ikke kunne finde noget, selvom alt lå på sin plads, spildte på blusen og måtte skifte, ikke kunne få håret til at sidde, og "har du nu husket?", sagde hun til Nina, "har du nu husket?" Den anspændte atmosfære fik Nina til at græde og blive nervøs ligesom Nanna.

- Er du nervøs? Spurgte Nanna

-Ja, græd Nina.

- Hvis hun er så nervøs, så kan hun da aldrig blive lærerinde, sagde husmor afløseren.

-Shh, hviskede Nanna til husmorfløseren.

Forældrene sad bagerst i klassen. Klasselærerinden, Frøken Østerbye, den elskede, holdt timen næsten som en almindelig time, og det hele gik så fint, så fint.

Nervøsiteten gik af Nina. Dygtige børn. Dygtig lærerinde. Men Nina havde tit siddet med tæerne ned i gulvet og hælene op, så alle forældrene kunne se, at de røde ballerinaske ikke var forsålet. Det var *hul* i den ene sål. Nanna var så flov, så flov, sagde hun til Nina på hjemvejen. Hvad tænkte de andre forældre ikke!

Da Nina som lille var længe om at blive renlig, var Nanna ikke ret irriteret over al den vask, hun havde. Hun tænkte mere på, hvad andre folk ville sige, når de opdagede, at Nina ikke var renlig. Derfor smækkede hun hende i måsen med et spanskrør, som stod bag et rødternet køkkenforhæng, når Nina havde "lavet" i bukserne. Hun trak hende til lægen (dengang ikke dr. Hansen) som anbefalede at sætte hende på potten og binde hende til et bordben. Det hjalp ikke. Til sidst lovede mormoderen, Ane-Kirstine, Nina en bamse, hvis hun blev renlig.

- Hvad er det, hvad er det? jublede Nina mod Ane-Kirstine og Lars, da de steg af toget og mormoderen havde en brun pakke i armen.

Nete drillede undertiden Nina ved at løfte den brune Bamse højt op i det ene, store buede øre. Nina vidste, at det gjorde ondt og hoppede og hoppede. Nete gav sig til sidst.

Om Nete sagde moderen, at "stille vand har dybe grund." Nete var ikke så meddelsom.

Nannas form for humor var ikke den støjende slags, ikke en højroset humor eller den, der kom af våde varer. Hun kunne godt tåle en våd historie, men kun, hvis den blev fortalt med sødme og alt for våd skulle den ikke være. Ironi forstod hun ikke og selvironi var hende helt ubekendt. Et blink i øjet var en fremmed foreteelse. Hendes humor var af en anden art, det var små vitser og historier fra blade, som hun læste op, fortalte og lo ad. Det var sådan noget som: "To paraplyer stod i et paraplystativ og snakkede, da en stok blev stukket ned til dem. --Se, sagde den ene, en nudist!" "Filosofi: Anstreng dig af alle kræfter på at blive gift. Får du en god hustru, bliver du lykkelig, får du en dårlig hustru, bliver du filosof. (Sokrates)."

"Min kone siger, jeg er alt for nysgerrig. Eller det er i hvert fald, hvad hun skriver i sin dagbog."

Gunnars humor var af en lun art, og han kendte til både ironi og selvironi. Han var historisk og politisk interesseret og havde blandt andre "Pest over Europa" af

Hartvig Frisch stående i bogreolen. Men han glemte bryllupsdage og kunne kun til nød huske fødselsdage. Han var ikke god til erkendtligheder eller små anerkendende klap på skulderen over alt det, Nanna lavede hver dag. Han tog det som en selvfølge. Når han kom hjem fra arbejdet, læste han Socialdemokraten færdig og faldt måske i søvn i lænestolen. Han satte sig ved spisebordet, når der blev kaldt, og spiste den gode mad. Frikadeller med kartofler og stuvet spinat og som efterret sveskegrød, rødgrød eller varm mælk med tvebakker. Måske kødrand med kogte gulerødder og blomkål eller rosenkål. Stegt lever, finker med surt tilbehør: asier eller syltede agurker. Søndagsmiddagen kunne være kylling med hjemmelavet agurkesalat. Nina plagede ind imellem om "gul suppe" – oksekød- eller hønekødsuppe. I hvidkålssæsonen serverede Nanna brunkål med flæsk, sennep og rugbrød. Efter middagen rejste Gunnar sig igen med et tak-for-mad. Ellers intet. Pigerne hjalp lidt med borddækning, med at tage ud af bordet og tørre af, når der skulle vaskes op. Andre huslige pligter havde de ikke. Nanna sørgede for det hele.

Da familien fik et Arena fjernsyn, købt i Brugsen, nogle år efter, at de var flyttet i eget hus, satte Gunnar sig foran det og morede sig over "Familien Flintstone" eller "Kaptajnen fra Köpenick."

Nanna drømte om blomster og ros og fandt et venskab i sin venindes mand, Bertil, en mester i de nære ting. Han huskede mærkedage. Han indprentede sig, hvad hver person satte pris på, hvorefter det dukkede op en dag. Han roste. Han satte pris på. Under en frokost kunne Bertil finde på at sige:

- Ja, det går op og ned her i livet, sagde pigen.

De lo.

- Så, så, så, små gryder har også øren, smilede Nanna.

Nanna havde en porcelænsfigur. En lille, hvid kvindeskikkelse med langt hår. Hun holdt sine arme foran ansigtet, så bryster og skød var blottede.

- Hun holder sine arme det forkerte sted, lo Bertil.

- Årh, Bertil, sagde Nanna. Bertil måtte godt.

Bertil var gift med Jørgna, som var søster til Jenny. De var Nannas barndomsveninder og næsten lige gamle. De var ligeså lyse, som Nanna var mørk. Nanna fortalte Nete og Nina, at Jørgna, Jenny og hun selv en gang som ganske unge var kommet sammen ind i en sal til et bal. De tre piger, som normalt havde deres hår i lange fletninger, havde løsnet fletningerne op og det lange hår flød ned ad ryggen. To lyse og en mørk. Der var nærmest blevet stille i salen, da de trådte ind, og